Шапак Рысмендеев атындагы орто мектеби

Зордук-зомбулуктун алдын алуу боюнча иш чаралар

Кара-Суу айылы 2022

Сканировано с CamScanner

Шапак Рысмендеев атындагы орто мектебинде суицид боюнча өтүлгөн лекция

Өзүн- өзү өлтүрүү илимде суицид деп аталат. Суицидге баруунун себептери көп муунуу, вена кесүү, сууга чөгүү, бийиктиктен секируу,(этаждардан, аскадан секируу) машинага урунуу, атынуу, дары ичуу жана уксус ичуу. Суицидге баруунун себептери жаштар ата-энеси менен урушуудан, балдар менен зомбулуктан чоң адамдардан жүүгө кеп. Рекеттерден зомбулук көрүүдөн кандайдыр бир таарынуу менен жана башка себептер менен өзүн өзү өлтүрүүгө барышат.

Чоң адамдар түгөйү таштап кеткенде иштеген жерден чыр чатакка кабылганда, жашоо шарты оордон өзүн, үй-бүлөөсүн бага албай калганда, кары карттандар келин уулунун жаман мамилесине кабылганда, кредит төлөй албай калганда, кээде жубайлар бири бирин кубалап жибергенде намыстанып өзүн- өзү өлтүргөн фактылар кездешет. Кээ бир учурларда арак ичип мас абалында өзүн өзү өлтүргөн учурлар да бар.

Кыргызстанда жашап жаткан жарандардын ичинен өзүн-өзү өлтүрүү жылдан жылга көбөйүүдө. Муну менен бирге мектеп жашындагы окуучулар. Мисалы,Баткен, Жалал-Абад, Нарын областы боюнча башка област менен салыштырмалуу быйылкы жыл менен өзүн өзү өлтүрүү боюнча 3- орунда туруудабыз. Жалпы Нарын областы боюнча өзүн өзү өлтүрүү 16 катталган, мунун ичинен 10 мектеп окуучулары. Өзүн өзү өлтүрүүгө эмне себеп жана эмне түрткү болууда. Баткенде өзүн өзү өлтүрүү 17 окуучу.2015-жылы Кочкор районунда Кум-Добо орто мектебинде 2 окуучу суицидге кабылган.2017-жылы Бишкек шаарында 8-класстын окуучусу бешинчи кабаттан өз боюн өзү таштаган.

Азыркы турмушта кийими бүтүн, курсагы ток, бирок суицид катталууда. Өзүн өзү өлтүрүү болбогон бир пенделерден чыгып жатат. Согуштун убагында же башка кыйынчылыктарда дагы мындай суицид катталган эмес, кээ бир адамдардын психологиясы начар, өзүнө түшкөн түйшүктү көтөрө албай, же сырттан ичтен мектептен ар кандай кысымга моралдык жактан басынууда, өзүн-өзү кармай албай суицидге дуушар болууда. Мындан сырткары психикалык жактан начар окуучуларга тескери таасир тийгизген диний секталар иштейт. Өзүн өзү өлтүрүү өзүн-өзү жардыруу баардык өлкөлөрдө кездешүүдө

Окуучулар анча мынча түйшүктү көтөрүүгө сырттан болгон кысымга же материалдык жетишпөөгө чыдабай кур намыска алданып өзүн өзү өлтүргөн фактылар кездешүүдө. Мисалы, Кочкор районунан Теңдик айылынан 2012- жылы бир 7-класстын окуучу кызы апасы жыпсы шым алып бербей койду деп муунуп өлгөн. Кочкор ичинен 6-класстын окуучусу атасы урушуп койду деп муунуп өлгөн. Нарын шаарынан 11-класстын окуучу кыз тестке документи туура болбой калып Нарын суусуна чөгүп өлгөн. 2010-жылы Бишкек шаарынан 11 -класстын окуучу кызы жаңы жылда көгүлтүр от кечесине көйнөгүм жок деп муунуп өлгөн. Ошондой эле оңийик этаждан эки кыз кол кармашып секирип кетип өлүшкөн.2013-жылы ноябрь айында таэжесине таарынып бир окуучу муунуп өлгөн. Буларга эмне түртк болду эмнеге өз жандарын кыйышты? Эмнеге өлүштү бирок кимге өчөшүп өлдү десең, ата-энесине түшкөн оор кайгы, ата-энесинин айлана чөйрөсүн сыйлабаган. сабырдуулугу жок өтө жеңил

Сканировано с CamScanner

окуучулар өлүшөт. [illegible] жаңыдан гана башталып келе жатат. Ушундай жакшы заманда эмнеге өлүшөт деп ойлойсуң Бүгүн көйнөк кийбесе, шым кийбесе [illegible] же башка жетишпеген бир нересге таарынса ал эртеӊ кайра [illegible] дейсиң. Бул жашоо ойдо төмөн болбой жашаган эч ким жок [illegible] жок. Бирок бүгүн болбосо эртеӊ, болот. Анча мынча [illegible] чыдабай өлүп калса кимге пайда жана кимге пайда. Ар ким [illegible] Ушундай жакшы жаркыраган дүйнөнү таштап өлүп калып [illegible]. Көп бир акылы аз окуучулар бирөөгө өчөшүп же таарынып өлүп [illegible] ойбойт. Убакыт өткөндөн кийин унутулат, калганы [illegible] соңун-соңун күндөр балалык жыргалчылык жашоо турат, ал [illegible] жашоону көрбөйт. Тескери ой жүгүрткөндөн көрө [illegible] келечекке умтулуп, жакшы окуп жогорку окуу жайларга [illegible] жакшы жашоого умтулуу керек.

[illegible] бардык жаныбарлардан акылдуу ошого жараша мээни пайдалуу [illegible] Башка көп бир өлкөлөрдө напа жетпей, ач жылаңач [illegible] жашап жатышат. Мисалы, Африка материгинде (Абрагендер) [illegible] эскимостор) бизге жакын Ауганистанда памир тоо этектеринде жайгашкан кыргыздар. Ошол жетишпеген өлкө адамдарын, балдарын көрүп [illegible] кылып керек. Окуп билим албаган эч жакка чыкпаган телевизор радио жок ээн тала эрме чөлдө жашаган калк, алдер дагы эч бири өзүн өзү өлтүрбөй жашап жатышат. Бул жарыкчылык жашоону кыйып кетиши өтө оор. Мындан бир нече жыл мурун өзүн-өзү жардыруу катталган. Мында 16 жашар кыз [illegible] келген. Жардыруучу заттардын милтеси от албай калып жардырып жарылбай калган. Натыйжада кыз аман калып, кийин кайра [illegible] психологиясы оз калыбына келгенден кийин сүйүнгөн. [illegible] Эгер жарылып өлүп калганымда мындай жарыкчылыкты, жакшы жашоону көрбөй калмак экемин»- деп сүйүнгөн. Бирөөнүн зордугунан кордугунан, кредиттерин төлөй албай кыйналып өзүн өзү өлтүргөндөр дагы кездешет. Бирок мектеп жашындагы окуучулардын өзүн өзү өлтүрүүсү акылга сыйбаган акмакчылык акылынын жетишпестендиги. Алдыда кыйынчылыкты жеңе билүү, көтөөрүмдүү болуу, турмушту түшүнө билүү зарыл. Жаштар биздин келечегибиз окуучуларга жакшы жеткиликтүү тарбия берүү биздин милдет. Окуучу балдар келечеке алдыга умтулуп жакшы окуса жакшы иштесе, абирдүү болуп Кыргызстандын экономикасын көтөрүүгө салымдарын кошушса деп мурунку муундар кийинки муундардан үмүт кылабыз.

Адам баласында эң, кымбаты бул жашоо, жашоону бир гана жолу берет. Бул жашоодо ушундай- жакшы жашаш керек.жүрөк ооруткан алдыга койгон [illegible] жарылбай калбагандай бош жылдар өтүп кетпегендей жашаш керек.

ГИУ: Батталов. У.

Ш.Рысмендеев атындагы орто мектеби

“Ишеним почта” жобосу

Т И У Батталов У.

Сканировано с CamScanner

Бекитемин

Мектеп директору ____________ Бообек уулу Б

"___" ________ 2023жыл

Ишеним кутучасынын жол жобосу жыл сайын педагогикалык кеңеште каралып, толукталып бекитилет жана атайын комиссия түзүлөт.

Ишеним кутучасынын жобосу:

Окуучулар,силерден өтүнүч,төмөндөгү көрүнүштөр байкалса ишеним кутучасына кат түрүндө билдиргиле!

1.Эгерде кимдир бирөө тарабынын намысыңа тийген сөздөр айтылса;

2.Мектеп ичинде рекетчилик жана баңгичилик тууралу маалыматың болсо;

3.Өзүң теңдүү же өзүңдөн чоңдор тарабынан зордук-зомбулук көрсөтүлсө;

4.Үй-бүлөлүк зордук-зомбулукка кабылсаң;

5.Мугалимдер тарабынан кемсинткен сөздөрдү уксаң,зордук-зомбулукка кабылсаң;

6.Классташтарың сага кордоо,мазактоо менен мамиле кылса;

7.Ата-энең ичкилик ичип келип,үйдө тынчтык болбосо;

8.Кимдир бирөө сенден акча талап кылып жатса же башкаларды байкап калсаң;

9.Класстар арасында чыр-чатак болуп калса;

10.Тамеки,насвай, колдонгон окуучуларды көрсөң,ж.б. көрүнүштөр болсо;

Сканировано с CamScanner

22-2023-окуу жылында Шапак Рысмендеев орто мектебинде "Балдарды коргоо жана социалдык жактан жардам берүү, моралдык жактан колдоо" максатта "Ишеним кутучанын"

жобосу.

Максаты

-"Ишеним кутуча" кат аркылуу кайрылуу билдирүү үчүн коюлган.
-"Ишеним кутуча" мектептин кире бериш залдын бурчуна орнотулган.
- Жобо педкенештин чечими менен кабыл алынып мектеп администрацияларынанкомициялар түзүлгөн
-"Ишеним кутучага" ишеним телефондору жазылып коюлган.
- Укук бузуу, тартипсиз фактыларына күбө болсоң, сени түйшөлткөн маселени чечүү үчүн ишеним телефондорго же кат жүзүндө кайрыл.
-Балдарды коргоо жана аларга моралдык жана материалдык жактан жардам көрсөтүү . Алар жазып салган арызы, ишеним каттарын алып окуп, жазылган каттар боюнча изилдөө жүргүзүп балага жардам берүү.
-Мында балдарды мектептеги зордук-зомбулук, үйдөгү зордук-зордук зомбулук, кылмыштуулуктан сактап калуу үчүн изилдөө иштери жана түшүндүрүү иштери жүргүзүлөт.
- Коомдогу терс көрүнүштөрдү алдын алуу, болтурбоо максатта "Ишеним кутчасы " орнотулган
-Бул билдирүүнү окуучуларга атайын линейка уюштуруп түзүлгөн комициялар менен биргеликте түшүндүрүү иштери жүргүзүлөт.

ыргыз Республикасынын мыйзамдарын аткаруу боюнча түшүндүрүү иштерин жүргүзүү. Жаш өспүрүмдөрдүн юридикалык укугун коргоо. уучулардын кайрылуусун оперативдик түрдө чечүү жана облемаларын кароо.

Сканировано с CamScanner

Милдеттери:

Окуучуларды адептүүлүкө, ыймандуулукка тарбиялоо

Өспүрүмдөрдүн өз укугун коргоого, КРнын Мыйзамдарын билүүгө чакыруу.

Окуучу балдарга жана кыздарга карата зордук-зомбулукту болтурбоого чакыруу.

Балдарды социалдык жактан колдоо жана моралдык жактан жардам көрсөтүү.

Ишеним почтанын" уюштуруу иши.

Ишеним почтасынын" тартиби боюнча ата-энелерге, окуучуларга сайт аркылуу жеткизүү.

Ишеним почтасын" иштөө графигин түзүү "8-00-17-00"

Ишеним почтасына" түшкөн кайрылуу, даттануу каттарын алуу үчүн атайын комиссияларды түзүү.

Ишеним почтанын" ачуу жана регистрациялоо.

Ишеним почтасын" ящик регистрациядан өткөрүү жана ачуу.

Атайын журналга номер коюп белгилөө

Ачып алгандагы сүрөттөрдүн айы,күнү,жылы.

Жазылган каттын ээсинин аты-жөнү

Адреси, телефон номери, ачылган күнү.

Комиссиянын колу.

Сканировано с CamScanner

ТИУ Батталов У- 0708153985

Соц педагог Кокүмбаева Ч – 0708713729

ИДН Шаршенбеков А -0701654444

Ишеним кутучадагы" каттарга атайын комиццня түзүлгон.

ТИУ Батталов У

Соц педагог Кокүмбаева Ч

Профсоюз Молдогазиева М

БӨУнун координатору Кадыров К

Кыздар кеңешинин торайымы Джумабекова З

3 адамдан турган комиццялар ар бир жуманын алтынчы күнү,биргеликте ишеним кутучага жазып салынган каттарды окуп чыгышып анализ беришип жыйынтык чыгарышат жана түшүндүрүү иштери жүргүзүлот. Көйгөйлүү балдарга моралдык же болбосо материалдык жактан комок корсотүшот.

"Ишеним почтасы" менен иштей ала турган милдеттүү адам

Соц педогог Ч Кокүмбаева дайындалды

Т И У Батталов. У.

Сканировано с CamScanner

Сканировано с CamScanner

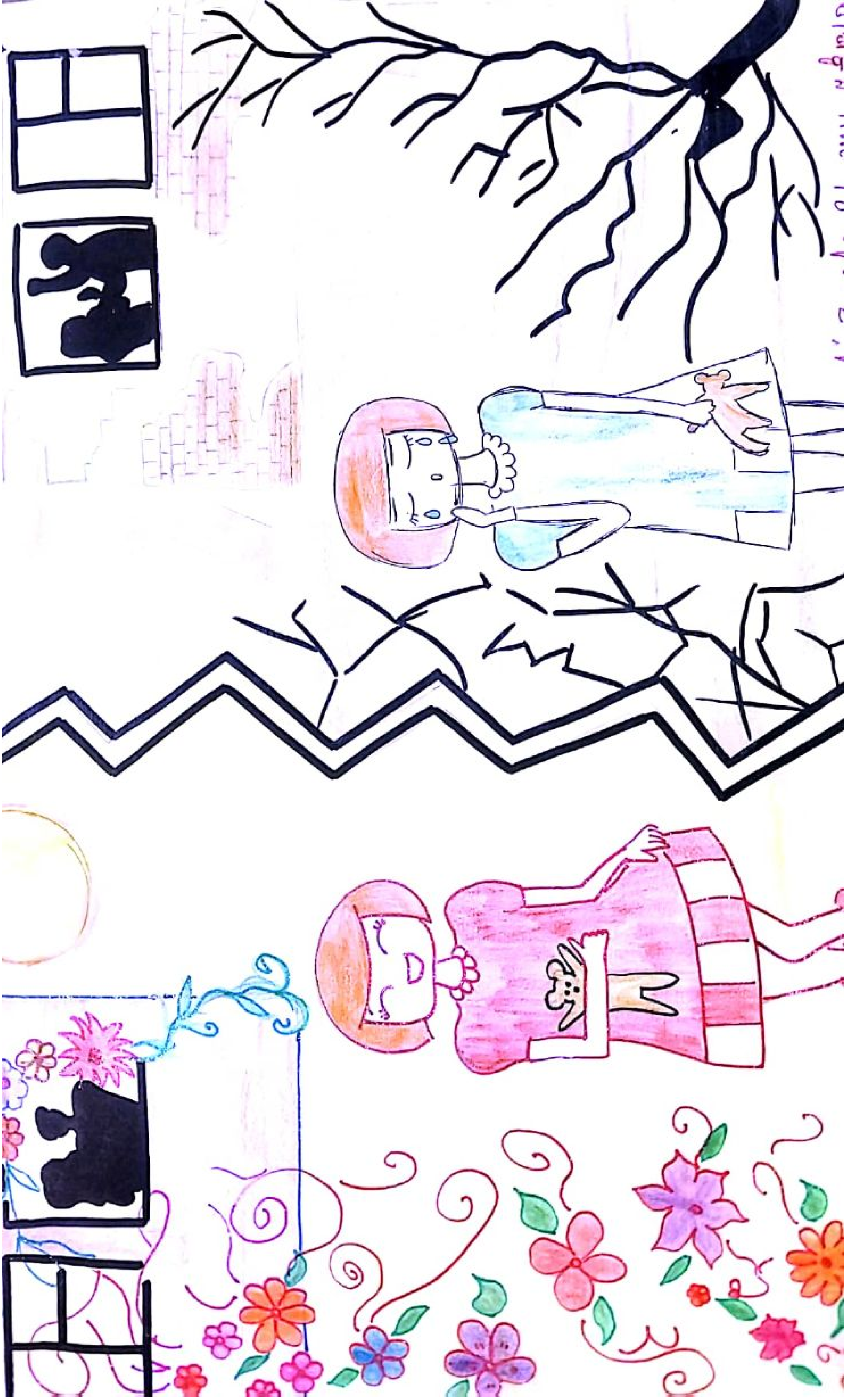

Сканировано с CamScanner

Сканировано с CamScanner

Бекитемин:

Мектеп директору: *Боогбек уулу Б.*

«_09»___09___2023-жыл

Шапак Рысмендеев атындагы орто мектебинде 2022-2023-окуу жылына карата үй-бүлөлүк зордук-зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча түзүлгөн

иш планы

Иштелүүчү иштин мазмуну	Убагы	Ким аткарат
й бүлөлүк зордук зомбулуктан сактоо ана коргоо, балдарга карата райымсыз мамилени алдын алуу юнча жылдык иш планды түзүү.	2022-2023-окуу жылы	Администрация
й-бүлөлүк зордук зомбулукка збылган балдарга социалдык укуктук, едагогикалык укуктук, психологиялык, едициналдык жардам көрсөтүү, оциалдык коштоо жүргүзүү.	Дайыма	Соц.педагог
й бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу юнча ата-энелер чогулушун өткөрүү	Сентябрь	Администрация
Іектепте башка бирөөнүн ароосундагы балдардын учетун тактоо	Ай сайын	Соц.педагог, класс жетекчи
Ічки жана сырткы миграция боюнча, үй үлөлүк чыр-чатактардан улам жырашкан үй бүлөлөрдү тактоо	Ай сайын	Соц.педагог
Уугандарынын багуусундагы алдардын жашоо-турмушун көрүү іаксатында рейддерди уюштуруу	Айына бир жолу	соц.педагог
алдар үчүн маданий иш чараларды ткөрүп туруу	План боюнча	ТИУ, БӨУ

Сканировано с CamScanner

Ишеним үкогү менен иш алып баруу.Рекет кылмыш ишине алып барат.Түшүндүрмо иштерин жүргүзүү	Айына бир жолу	ТИУ, БӨУ
Балдарды тарбиялоо боюнча үй бүлөлүк баалуулуктарды чыңдоо үчүн видеофильмдерди көрсөтүү	Ай сайын	ТИУ, соц.педагог
Өспүрүмдөр арасында кылмыштуулукту зордук-зомбулукту, суицидди, эрте никеге турууну жашы жете элек балдаргды оор жумушка тартууну, алдын алуу боюнча түшүндүрүү иштерин жана түнкү рейддерин жүргүзүү.	Дайыма	ТИУ, соц.педагог, класс жетекчилери
Окуучулар арасында спорттук оюндарды уюштуруу	Май	Дене тарбия мугалимдери
Туулгандыгы тууралуу күбөлүгү жок балдарды аныктоо жана аларга көмөк көрсөтүү	Дайыма	Класс жетекчилер, соц.педагог
Балдардын коопсуздугун сактоо боюнча тийиштүү аракеттерди көрүү, өзгөчө жай мезгилинде суу жээктерине белгилерди орнотуу. Түшүндүрүү иштерин дыкат түшүндүрүү.	Дайыма	Класс жетекчилер, соц.педагог ТИУ.

Сканировано с CamScanner

«Бекитемин»
Мектеп директору: Бообек уулу Б
«09» ___ /2023-жыл

Шапак Рысмендеев атындагы орто мектебинин өзүн-өзү өлтүрүү (суицид) боюнча алдын алуу жана түшүндүрүү иштерин жүргүзүү боюнча иш-чара

№	Аткарыла турган иштер	Класс	Өтүү түрү	Мөөнөтү	Ким аткарат
1.	Өзүн-өзү өлтүрүү (суицид) боюнча анкета	8-11 5-7	Анкета	Февраль	Администрация
2.	Өзүн-өзү өлтүрүү (суицид) боюнча класстык саат өтүп түшүндүрүү иштерин жүргүзүү	5-11	Класстык саат	Февраль	Класс жетекчилер
3.	Өзүн-өзү өлтүрүү (суицид) боюнча лекция түшүндүрүү иштерин жүргүзүү.Эркек балдар.	8-11 5-7	Лекция	Февраль	БӨУнүн координатору Кадыров. К.
4.	Өзүн-өзү өлтүрүү (суицид) боюнча лекция түшүндүрүү иштерин жүргүзүү.Кыздар	8-11	Лекция	Февраль	Кыздар совети Джумабекова З.

ТИУ: **У Батталов**

Сканировано с CamScanner

Мектеп директору _______ Бөөбек уулу Б.

" 11 " ___ 2023-жыл

Балдарды жана мажбурлап никеге турууну болтурбоо боюнча 2023-2024-жылдарга иш-чаралар планы

№	№	Милдеттер	Чаралар	Ишке ашыруу мөөнөтү	Күтүлүүчү натыйжалар	Жооптуу аткаруучулар	Аткарылышы жөнүндө маалымат
		2.Балдардын жана мажбурлап никеге турууну болтурбоо жана алдын алуу					
		2.1.Никеге турганын бузуу боюнча мыйзамдарды ишке ашыруучу субъекттердин потенциалын жогорлатуу					
1.	2.1.2.	Балдардын жана мажбурлап никеге турууну кесепеттери жөнүндө, жазалар, элдешүүнүн жоктугу жөнүндө түшүндүрмөлөрдү камтыган маалыматтык материалдарды социалдык роликтерди даярдоо	Буклеттерди, социалдык роликтерди иштеп чыгуу	2023-жыл 1-жарым жылдыгы	Балдардын жана мажбурлап никеге турууну алдын алууда колдонуу үчүн маалыматтык материалдар жана социалдык роликтер даярдалд	Райондук ббб, мектеп жетекчилери, организаторлор	
5.	2.1.4.	Социалдык педагогдордун ичинде онлайн-курстар аркылуу балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларынын алдын алуу	Окуу тренингдерин, семинарларын өткөрүү	2023-жылдын 1-жарым жылдыгы 2024- жылдын 2-жарым жылдыгы	Социалдык педагогдор окутулду	Райондук ббб, мектеп жетекчилери организаторлор Райондук ббб, мектеп жетекчилери.	

Сканировано с CamScanner

… адамдар менен никеге турууга мажбурлап никеге турууга жол бербоо маданиятын жайылтуу жонундо калыкка маалымдоо

9.	2.2.10	Балдардын мажбурлап никеге туруу жана "ала качуу"фактыларынын алдын алуу жана чара коруу боюнча иштерди аткаруу	Нике курагына жете элек адамдар менен никеге туруу учурларынын алдын алуу жана чара коруу	2023-жылдын 1-кварталы 2024-жылдын 1-кварталы	Балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларынын алдын алуу жана чара коруу боюнча иш-чараларды камтыган иш пландарынын болушу. Балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларынын алдын алуу жана чара коруу	Райондук ббб, мектеп жетекчилери, организаторлор	
10.	2.2.11	Гендердик зомбулуктун баардык турлорунун ичинде балдарды жана мажбурлап никеге турууну болтурбоо боюнча	Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык нике курагын өз ыктыяры менен үй-бүлө түзүүнүн маанилуулугу жонунде семинарларды, вебинарларды	2023-жыл	Кабадар коомчулук	Райондук ббб, мектеп жетекчилери, организаторлор, социалдык педагогдор	

Сканировано с CamScanner

		жыныстык куртарын.жоопкечиликтүү сексуалдык жүрүм-турумга жана өспүрүмдөрдүн кош бойлуулугунун жана жыныстык жол менен жугуучу ооруларды. о.э. балдардын.мажбурлап никеге туруу жана "ала качуунун" кесепеттеринин алдын алуу көңүл буруу менен окутуу	боюнча класстык сааттарды өткөрүү			организаторлор. социалдык педагогдор	
12.	2.2.13	Ата-эне менен балдардын ортосундагы чыгармачылык эмгекке жана дене тарбияга багытталган ишенимдүү мамилелерди түзүү	Билимдүү,адептүү инсанды калыптандырууга багытталган тегерек столдорду. семинарларды. спорттук иш чараларды өткөрүү	Квартал сайын	Ата-энелер менен балдардын ортосунда ишенимдүү мамиле түзүлдү	Райондук ббб, мектеп жетекчилери, организаторлор. социалдык педагогдор	
13.	2.2.14	Балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларын жана "ала качууларды"аныктоону камсыз кылуу	Балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларын жана ала качууларды аныктоо боюнча квартал сайын отчетторду жүргүзүү	Дайыма	Балдардын жана мажбурлап никеге туруу учурларын аныктоо боюнча квартал сайын отчеттор	Райондук ббб, мектеп жетекчилери. организаторлор социалдык педагогдор	

«Бекитемин»

Мектеп директору: Боообек уулу Б

«_9_» __09__ 20...

Шапак Рысмендеев атындагы орто мектебинде балдарга карата зордук –зомбулуктун алдын алуу боюнча түзүлгөн иш планы

2022- 2023-окуу жылы

Иштелүүчү иштин мазмуну	Убагы	Ким аткарат
Үй бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча ата-энелер чогулушун өткөрүү	Сентябрь	Администрация
Мектепте башка бироонун кароосундагы балдардын учетун тактоо	Ай сайын	Соц.педагог, класс жетекчи
Ички жана сырткы миграция боюнча, үй бүлөлүк чыр-чатактардан улам ажырашкан үй бүлөлөрдү тактоо	Ай сайын	Соц.педагог
Туугандарынын багуусундагы балдардын жашоо-турмушун көрүү максатында рейддерди уюштуруу	Айына бир жолу	ТИУ соц.педагог
Турмуштун оор кырдаалына кабылган балдарга психологиялык жардам көрсөтүү	Убагында	Администрация соц.педагог
Дүкөндөргө жашы 18 ге толо элек балдарга спирт ичимдиктерин, тамеки сатууга тыюу салуу.Рейд жүргүзүү.	Дайыма	Администрация
Балдардын укуктары боюнча класстык сааттарды өтүү	Айына бир жолу	Класс жетекчилер

Сканировано с CamScanner

Балдар үчүн маданий иш чараларды өткөрүп туруу	План боюнча	ТИУ, БОУ
Ишеним үкөгү менен иш алып баруу.Рекет кылмыш ишине алып барат.Түшүндүрмө иштерин жүргүзүү	Айына бир жолу	ТИУ, БОУ
Балдарды тарбиялоо боюнча үй бүлөлүк баалуулуктарды чыңдоо үчүн видеофильмдерди көрсөтүү	Ай сайын	ТИУ, соц.педагог
Баланын укутары жөнүндө дубал газеталарга чагылдыруу, плакат чыгаруу	Квартал сайын	ТИУ, соц.педагог, дубал газета жетекчилери
Зордук-зомбулуктун , кылмыштуулуктун алдын алуу боюнча түшүндүрүү иштерин жүргүзүү	Ай сайын	Класс жетекчилер, соц.педагог
Окуучулар арасында спорттук оюндарды уюштуруу	Май	Дене тарбия мугалимдери
Туулгандыгы тууралуу күбөлүгү жок балдарды аныктоо жана аларга көмөк көрсөтүү	Дайыма	Класс жетекчилер, соц.педагог
Тоголок, жарым жетим ,турмуш шарты оор үй бүлөлөрдүн балдары менен аңгемелешүү өткөрүп туруу	Дайыма	Класс жетекчилер, соц.педагог

ТИУ Батталов У.

Сканировано с CamScanner

ФОРУМДАРДЫН ЖҮРҮШҮНДӨ АНЫКТАЛГАН РЭКЕТТИН СЕБЕПТЕРИ

Форумдун катышуучулары талкуулардын жүрүшүндө мектептерде рэкеттин анык бар экендигин жана анын чоң масштабга айлангандыгын ачык айтышты. Форумдун катышуучулары жалпы билим берүү мекемелеринде рэкеттин пайда болушунун эң негизги себептерине төмөнкүлөрдү көрсөтүштү:

1) үй-бүлөдөгү тарбиянын жетишсиздиги, көр оокаттын айынан көп иштеген жана чет өлкөлөргө чейин акча табуу максатында кеткен ата-энелердин баласынын жүрүм-турумун көзөмөлдөй албагандыгы, балага толук кам көрө албагандыгы,

2) өспүрүмдөр арасында өз ордун табуу аракети. Өспүрүмдөр менен иштөө инспекциясынын кызматкерлери, мугалимдер жана балдардын өздөрү белгилегендей, рэкетчилик өспүрүмдөрдүн кээ бирлери үчүн өзгөлөрдөн кыйындыгын, артыкчылыгын шарттаган түшүнүк катары бааланат. Окуучулардын айтуусу боюнча рэкетчилик өспүрүмдөр арасында бийлик үчүн күрөш, башкаларга үстөмдүк кылуу, коркутуу, «тандамал чөйрөгө» кирүү, назарга илинбей калуу коркунучунан келип чыгат;

3) рэкетчиликке кабылган балдар мугалимдерге, ата-энелерине ишеним артышпайт, себеби көп учурда чоң кишилер мындай маселени чечүүдө катаал, чогоол иш жүргүзүү менен рэкеттин курмандыгын ашыкча коркунучка дуушар кылышат;

4) мектепте рэкет бар экендигин билип турушса да элге таралып кетүүдөн жана кошумча көйгөйлөрдөн («алда неме болуп кетет») корккон мугалимдердин үнчүкпай коюусунда; ата- энелер балдарынын саламаттыгы үчүн коопсузданып («балага мындан да жаман болбосун») деп кооптонушканда; балдардын өздөрү кемсинтүүдөн, уруп-согуудан коркуп унчукпай коюусунан улам жазасыздык күчөйт. Доочуну ашып кетсе, жашы жете электердин иши боюнча бөлүмүнө каттоого коюшат, көбүнчө жоопкерчиликтен бошотуп коюшат. Балдардын айтуусу боюнча, мектеп жетекчилерине рэкетчини тарбиялап түзөтүүдөн көрө, башка окуу жайына которуп жиберип, кутулуу оңой;

5) окуучулардын үй-бүлөлөрүнүн социалдык абалынын ар түрдүүлүгү;

6) бош убактыларын туура пайдаланууу уюштурулбагандыгы. Форумдардын көпчүлүк катышуучулары белгилегендей, рэкетчиликтин негизги себептеринин бири болуп, балдар бош убактысында эч нерсе менен алектенбегендиги, өкмөт тарабынан каржыланган ийрим жана секциялардын жокко эсе экендиги эсептелет;

7) криминалдык чөйрөнүн таасири көбөйгөндүгү кооптондурууда;

8) балдардын өз укуктарын коргоо механизмдерин билбегендиги, өзү теңдүү өспүрүмдөргө, ал өзүнөн алсыз болсо да, каршы тура албагандыгы;

9) өсүп келе жаткан муунду тарбиялаган мекемелердин мамлекет тарабынан жетишсиз каржыланышы, мугалимдин коомдогу төмөн макамы;

10) оюн-зоок мекемелердин көптүгү жана балдардын жаш өзгөчөлүгүнө карабай эшиктеринин ачыктыгы;

11) мыйзам чыгаруу базасынын начардыгы («мыйзамдар бар, бирок алар иштебейт»);

12) ювеналдык юстициянын жоктугу

Сканировано с CamScanner

ТОБОКЕЛ ТОБУ

Форумдардын алкагында өткөрүлгөн талкуулардын жыйынтыгына иш жүзүндө
анып, тобокелдеги балдардын тобун бөлүп кароого болот.
бокел тобу – бул кандайдыр бир укук бузуучу кыймыл-аракеттерди жасоого, талап-
ноочулукка берилчү жана алардын курмандыгы болчу балдар.
к бузууга жөндөмдүү балдардын бир бөлүгүн сыртынан жайында эле
үнгөн,ооқаттуу үй-бүлөлөрдүн балдары түзүшөт. Бул балдарга, өздөрү эмнени
аласа, ошону алып коюу көнүмүш нерсе, анткени ата-энелери эч нерсени аяышпайт.
шка бир бөлүгүн жетишпей жашаган үй-бүлөлөрдүн балдары түзүшөт, алардын
алаганына жетүүгө мүмкүнчүлүктөрү чектелүү. Белгилеп кетчү нерсе, кедейдин да,
йдын да балдарын талап-тоноочулукка барууга ички дүйнөнүн калыптанбагандыгы,
амдык сапаттарды баалабоосу, өзүндө бар укуктардын башкаларда да болуусу
жет экендигин түшүнбөстүктөрү түрткү болот.
үнчү бөлүгүн «курмандык болгон» балдар түзүшөт. Көбүнчө булар тартынчаак,
өрүнө ишенишпеген, өздөрүнүн мүмкүнчүлүктөрүн баалай албаган балдар. Бул
лдар теңтуштары менен мамиле бузуудан, араздашууга баруудан коркушуп, тез
ш ийишет да рэкеттин курмандыгына айланышат.

ОКУУЧУЛАРДЫН УКУК БУЗУУЧУ ЖҮРҮМ-ТУРУМУНУН АЛДЫН АЛУУ

ашы жете электердин укук бузуусунун алдын алуу системасын кароодон мурда, алгач
ылмышты эскертүү жоболоруна көңүл буруу керек. Кылмышты эскертүү – бул
дамдарды, коомду, мамлекетти кылмыштан сактоо, андан да түз маанисинде –
амлекеттин жана коомдун чара көрүү тармагын – кылмышты четтетүүгө, болбосо
ок кылууга, кылмыштын себептерин жана шарттарын азайтууга, кылмышка
арыудан сактоого, жана укук бузгандардын жүрүм-турумун түзөтүү жагдайына
уруу. Алдын алуу иш-аракеттери жашы жете электердин кылмышка баруусундагы
немдик актыларды гана ишке ашырбастан, билим берүү, социалдык коргоо,
едициналык жана психологиялык жардам көрсөтүү чөйрөсүндөгү актыларды да ичине
амтыйт. Эгерде мамлекет балдардын кылмышка баруусун улуттун кадырессе
емчилиги катары көрсөткүсү келбесе, анда кылмыштын алдын алууну, балдарды
ылмыштан сактоону улуттук идея кылып алышы керек.
Балдардын кылмышка баруусунун себептери көп, анын бири өспүрүмдүн өзүнүн кылган
шине жоопкерчиликти акыр-аягына чейин түшүнбөгөндүгү. Акылы толо элек
кеткинчектер өздөрүнүн жосунсуз кылык-жоруктарын жашы жете электигине
байланыштуу кылмыш деп эсептешпейт, демек жоопко тартылбайт, себеби кылмыш
жообуна тартуу жалпы жонунан 16 жашка толгондон башталат, ошондуктан ар бир
үчүнчү өспүрүм өздөрү айткандай «баары бир отургузбайт» деп ойлошот.
Бирок Кыргыз Республикасынын кылмыш мыйзамы 16 жашка толо электерди кылмыш
жообуна тартууну белгилейт. Айрым учурда, кылмыш кодексине ылайык,
саламаттыкка атайлап оор залал келтиргенде

14 жаштан кылмыш жообуна тартылат (104-берене),

саламаттыкка атайылап анча оор эмес залал келтиргенде (105-берене),

уурулук (164-берене),

тоноо (167-берене),

каракчылык (168-берене),

опузалап талап кылуу (170-берене),

оорлотуучу жагдайдагы хулиганчылык (234-берененин экинчи жана үчүнчү бөлүктөрү).

Сканировано с CamScanner

Анығында, өкүм чыгарууда сот күнөөлүүнүн жашы жете электигин жеңилдетилген жагдай катары карайт жана төмөнкүдөй жазаларды колдонот:
• коомдук иштерге тартуу; • айып салуу (штраф);
• зыяндын чыгымын төлөө менен эл алдында кечирим суроо;
• түзөтүү жумуштары;
• эркиндигин чектөө;
• эркинен ажыратуу.
Эгерде жашы жетпеген күнөөкөргө шарттуу соттоо дайындалса,жана сыноо мөөнөтүнүн ичинде анча оор эмес жаңы кылмыш жасаса, сот иштин жагдайын жана айыптуунун оң сапаттарын эске алуу менен жаңы сыноо мөөнөтүн белгилейт. Жашы жетпеген өспүрүмгө жаза белгилөөдө белгилүү бир милдеттерди аткарууну буюрат, мисалы, келтирилген чыгымды төлөө, ишке орношуу же окуу, каттоодон убагында өтүп туруу, жашаган жерин алмаштырбоо, сот аныктаган жерлерге барбоо, белгиленген убакыттан кийин өзү жашаган даректен чыкпоо, үй-бүлөсүнө материалдык жардам көрсөтүү. Сот ошондой эле шарттуу түрдө жазага тартылган өспүрүмдүн оңолушуна өбөлгө түзө турган башка милдеттерди да колдонот. Сот жашы жете элек өспүрүмдү жазага тартууда жасалган кылмыштын өлчөмүнүн коомго коркунучтуулугуна, турмушу менен тарбия шарттарына, психикалык өнүгүшүнүн деңгээлине, инсандык башка өзгөчөлүктөрүнө көңүл бурат жана улуулардын өспүрүмгө болгон таасирин эске алат.
Белгилей кетчү нерсе, жашы жете элек курак жеңилдетилген жагдай катары, кылмышкерчиликти жеңилдеткен же оорлоткон башка жагдайларды кошкондо гана эсептелет. Жашы жете электе жазага тартылгандарга, эгер ал 16 жашка чыга элек болсо жана биринчи жолу анча оор эмес же 22 өтө оор эмес кылмыш жасагандыгы үчүн, жана башка жашы жете элек кылмышкерлерге биринчи жолу анча оор эмес кылмыш жасагандыгы үчүн эркиндигинен ажыратуу жазасы берилбейт. Биринчи жолу анча оор эмес кылмыш жасаган жашы 14-18 чейинки, жана өтө оор эмес кылмыш жасаган жашы 14-16 чейинкилерге эркинен ажыратуу жазасы колдонулбайт. Жашы 18 ге жете элек кылмышкерлерге эркинен ажыратуу мөөнөтү төмөнкүдөн ашпошу керек:
• анча оор эмес кылмыш үчүн – 1 жыл;
• өтө оор эмес кылмыш үчүн – 3 жыл; • оор кылмыш үчүн – 5 жыл;
• өзгөчө оор кылмыш үчүн – 10 жыл.
Жаза мөөнөтүн белгилөөдө кылмыштарды жана өкүмдөрдү бириктиргенде эркинен ажыратуу мөөнөтүнүн эң жогорку чеги 10 жылдан ашпоосу керек. Күнөөкөр өкүм чыгаруу мезгилинде 18 жашка чыга элек болсо, жаза мөөнөтүн жалпы же күчөтүлгөн тартиптеги тарбия берүүчү колонияларда өтөйт. Жаш өспүрүмдөрдүн «мен мас болчумун, кантип акча доолап, тоногонум эсимде жок» дегендери кылмыш жообуна тартылуудан сактап кала албайт, себеби Кыргыз Республикасынын кылмыш кодекси даана аныктагандай, спирт ичимдиктерин ичип алып мас абалында, же баңгизаттарын колдонуп, же башка акылдан адаштыруучу заттарды колдонуп алып жасаган кылмыштар жазага тартылат. Бирок жазанын түрү, жазаны өтөө ыкмасы бул укук бузуунун бир гана көрүнүшү.
Кылмышкерди жазага тартуу деген жөн гана берене эмес, жөн эле тергөө иштери эмес, жана эркинен ажыратпай жеңил-желпи жазага тартып койгон сот иши эмес, бул деген – соттолгондук, өспүрүм эр жетип, өзүнүн «жаш кезиндеги» жаңылыштыктарын эчак унутуп калса да, жумушка орношууда, чет өлкөгө чыгууда, жарандыгын алмаштырууда, же биротоло жер которуп көчүүсүндө дайыма эскертилип туруучу көйгөй экендигин убагында кимдир-бирөө айтып койгондо, өспүр өзүнүн «майда класстын баласынан жүз сом карыз» алгандыгынын натыйжасын

билгенде, ойлонуп иш кылмак. Мындай түшүндүрүү иштерин жүргүзүү биринчи иретте ата-эненин милдети, бирок көп убакта, эки тараптуу чектен чыгууларды байкаса

болот, биринде ата-энелер балдарын тарбиялоо деп камсыздандырып туруну гана эсептешсе, экинчисинде, тескерисинче, ата- энелер өз милдеттерин аткарууга аракеттенбей, балдар көчөдө калып, таптакыр башка мыйзам менен - олбостун күнүн көрүп калышат. Мындай болуп калбаш үчүн балдардын укугун коргоого атайын бекитилген уюмдар түшүндүрүү иштерин жүргүзүшү керек.
Кыргыз Республикасында мыйзам чегинде мындай уюмдарга - Балдарды коргоо Департаменти, үй-бүлөнү жана балдарды колдоо бөлүмдөрү, балдардын иштери боюнча комиссиялар кирет. Укук бузуунун алдын алууда үй-бүлөнү жана балдарды колдоо бөлүмдөрү өзгөчө роль ойношот, себеби үй-бүлөнү жана балдарды колдоо бөлүмдөрүнүн милдеттерине төмөнкүлөр кирет:

- *балдардын арасында укук бузууну эскертүү жана алдын алуу;*
- *ата-энеси жок калган же кароосуз калган балдарды табуу;*
- *кризистик кырдаалга түш болгон баланын абалын изилдеп, баалоо;*
- *баланын мыйзамдык кызыкчылыктарын, укуктарын түзүлгөн кырдаалга жараша коргоо, анын ичинде алдын алуу, реабилитациялоо, коомдук реинтеграция кызматы;*
- *ата-энесинин камкордугу жок калган балдарды муктаждыгына жараша орноштуруу;*
- *баланы асырап алуучуларды, камкордукка алуучуларды, фостердик (убактылуу) үй-бүлөлөрдү тандоо;*
- *камкордукка, тарбияга алынган балдардын эсебин жүргүзүү;*
- *камкорчулардын, асырап алуучулардын, фостердик жана тарбиялоочу үй-бүлөлөрдүн өз милдеттерин аткаруусун көзөмөлдөө;*
- *балдардын жашоо укугун коргоого чара көрүү, керек болсо жашоо шартын түзүп берүү;*
- *тарбия берүү мекемелеринде, дарылоо мекемелеринде, социалдык коргоо мекемесинде, дагы ушул сыяктуу толук мамлекеттик каржылоодо турган мекемелердеги балдардын жашоо шартын, тарбиясын, билимин көзөмөлдөө;*
- *балдардын мыйзамдык кызыкчылыктары жана укуктары бузулгандыгы жөнүндө кайрылган балдардын, жооптуу кызматкерлердин, мекемелердин жана жарандардын арыздарын кароо;*
- *балдардын кызыкчылыктарын тергөө органдарында, прокуратурада, сотто коргоо;*
- *ата-энелер менен баланын ортосундагы келишпестиктерде баланын укугун жана кызыкчылыктарын коргоочуну табуу жана табыштоо. Балдардын укуктарын коргоодогу дагы бир атайын мекеме болуп балдардын иштери боюнча комиссия эсептелет. Балдардын иштери боюнча комиссия үзгүлтүксүз иштеп турбайт, ал керек учурда атайылап түзүлөт. Комиссиянын тизмесине төмөнкүлөр кирет:*
- *ички иштер органынын өкүлү;*
- *билим берүү, илим жана жаштар саясатынын өкүлү;*
- *саламаттыкты коргоо органынын өкүлү;*
- *эмгек жана социалдык коргоо өкүлү;*
- *жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу, райондук администрациянын өкүлү;*
- *жарандык коомдун өкүлү.*

Балдар кылмышынын алдын алуу жашы жете электерди көзөмөлдөгөн райондук администрациянын жана ага кызыкдар кызматкерлердин коллегиясында талкууга алынат. Чынында, мектеп окуучуларынын укук бузуусунун алдын алуу, мектепти таштап кеткен балдарды каттоого коюу иштерин милициянын аймактык тескөөчүсү инспектору менен мектеп администрацияларынын ортосунда, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык чара көрүлүшү керек. Жашы жете элек

Сканировано с CamScanner

Сканировано с CamScanner

«Зомбулуксуз мектеп»

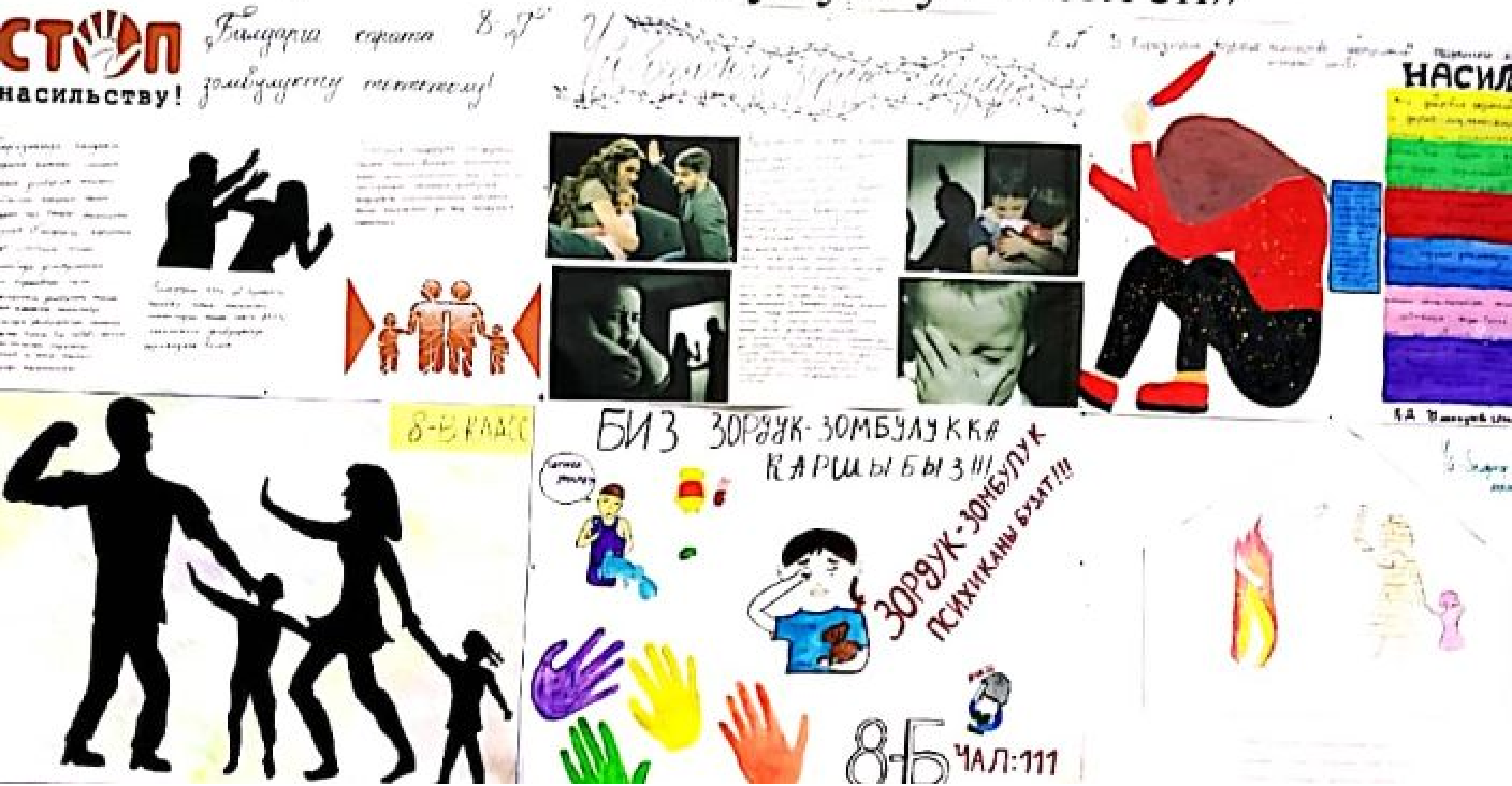

Сканировано с CamScanner

Биз зордук- зомбулукка каршыбыз! 16 күн

Сканировано с CamScanner

Биз зордук зомбулукка каршыбыз!

Сканировано с CamScanner